

Розвиток воєнно-економічного потенціалу іноземних країн як важіль підвищення їх воєнної могутності

Development of foreign countries' economic potential as a catalyst for strengthening their military power

Олег Семененко ^A

Corresponding author: д. військ. н., професор, заступник начальника науково-дослідного інституту з наукової роботи, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6477-3414

Марина Абрамова^A

к. екон. н., старший дослідник, провідний науковий співробітник, e-mail: elaira3@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7644-9988

Поліна Толлок ^B

к. екон. н., начальник кафедри оборонного менеджменту, e-mail: tolok100@meta.ua, ORCID: 0000-0002-2481-8152

Віталій Бусель ^A

здобувач, e-mail: Busel77vitalii@gmail.com, ORCID: 0009-0004-3043-9695

Олег Тарасов ^C

к. військ. н., доцент, Кафедра військової підготовки Національного авіаційного університету, e-mail: tarasovo@ukr.net, ORCID: 0000-0002-6763-8653

Марія Ярмольчик ^C

доктор філософії, начальник науково-дослідної лабораторії, e-mail: LinkinFan357@ukr.net, ORCID: 0000-0001-9917-0189

Oleh Semenenko ^A

Corresponding author: Dr of Military Sciences, Professor, Deputy Head of the Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine for Scientific Work, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6477-3414

Maryna Abramova^A

PhD (Econom.), Senior Researcher, Leading Research Scientist, e-mail: elaira3@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7644-9988

Polina Tolok ^B

PhD (Econom.), Head of the Department of Defense Management, e-mail: tolok100@meta.ua, ORCID: 0000-0002-2481-8152

Vitalii Busel ^A

Ph.D. student, applicant, e-mail: Busel77vitalii@gmail.com, ORCID: 0009-0004-3043-9695

Oleh Tarasov ^C

Candidate of Military Sciences, Associate Professor, e-mail: tarasovo@ukr.net, ORCID: 0000-0002-6763-8653

Mariia Yarmolchik ^C

Doctor of Philosophy, head of the research laboratory, e-mail: LinkinFan357@ukr.net, ORCID: 0000-0001-9917-0189

^AЦентральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, м. Київ, Україна

^BНаціональний університет оборони України, м. Київ, Україна

^CКафедра військової підготовки Національного авіаційного університету, Київ, Україна

^ACentral Research Institute of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^BNational Defense University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^CDepartment of Military Training of the National Aviation University, Kyiv, Ukraine

Received: June 15, 2025 | Revised: June 28, 2025 | Accepted: June 30, 2025

DOI: 10.33445/sds.2025.15.3.24

Мета роботи: проведення аналізу темпів змін показників економічного потенціалу іноземних країн у контексті оцінювання шляхів підвищення їх воєнної могутності, а також висвітлення динаміки ключових економічних, політичних і соціальних факторів, що впливають на розвиток економік держав за 2014-2024 роки.

Метод дослідження: аналізу; синтезу; порівняння; формалізації та оцінювання матеріалу; абстрагування та кон'юнктурного аналізу (мислення).

Результати дослідження: висвітлено взаємозв'язок між економічною потужністю держав та станом їх воєнної могутності на основі результатів аналізу темпів змін ключових економічних, політичних та соціальних показників, що впливають на розвиток економік країн; проведено порівняння потенційних спроможностей країн до підвищення власної воєнної могутності за допомогою "бальної" системи оцінювання.

Теоретична цінність дослідження: результати дослідження можуть використовуватися для аналізу економічного потенціалу країн як одного із елементів механізму підвищення воєнної могутності іноземних країн, покращення ефективності стратегічного планування оборонних витрат та розвитку теорії дослідження ключових економічних, політичних і соціальних факторів, що є індикаторами розвитку/деградації воєнної могутності держав.

Тип статті: теоретична.

Purpose: to conduct the rate analysis of change in economic potential indicators of foreign countries in the context of assessing ways to enhance their military power, as well as highlight the dynamics of key economic, political, and social factors influencing the development of national economies over the period from 2014 to 2024.

Method: analysis; synthesis; comparison; formalization and evaluation of the material; abstraction and conjunctural analysis (thinking).

Findings: the interrelation between a state's economic power and its military strength has been highlighted based on an analysis of the dynamics of key economic, political, and social indicators that influence national economic development. A comparative assessment of countries' potential capabilities to enhance their military strength has been conducted using a "point-based" evaluation system.

Theoretical implications: the research findings can be used to analyze the economic potential of countries as one of the elements in the mechanism for enhancing the military power of foreign states, improving the efficiency of strategic planning for defense expenditures, and advancing the theory of studying key economic, political, and social factors that serve as indicators of the development or decline of a state's military power.

Paper type: theoretical.

Ключові слова: воєнна могутність, спроможність, потенціал, ресурси, економіка, розвиток, відновлення, обороноздатність.

Key words: military power, capability, potential, resources, economy, development, recovery, defense capacity.

Вступ

Пристосування до геополітичних викликів, що гостро проявилися з початку російсько-української війни потребує не лише адаптації до змін у міжнародному регіональному середовищі іноземних країн, а й активного нарощування власного економічного та військового потенціалів. Ключову роль у цьому процесі відіграють економічний потенціал держав, який значною мірою формує їх здатність до зміцнення обороноздатності. Однак відповідні спроможності є нерівномірно розподіленими: країни відрізняються за рівнем розвитку промисловості, доступом до природних ресурсів, технологічним прогресом, фінансовими резервами тощо. Різні моделі мобілізації ресурсів формують унікальні траєкторії посилення воєнної могутності (ВМ), що обумовлює варіативність підходів не тільки до удосконалення стратегії її підвищення, але й до адаптації економічних, соціальних і технологічних ресурсів під конкретні завдання безпеки. Держави з багатими природними ресурсами мають перевагу у створенні сировинної бази для військово-промислового комплексу, тоді як країни з розвиненими технологіями можуть забезпечити інноваційні рішення у сфері озброєння та оборонних технологій, водночас рівень фінансової стійкості їх економік визначає масштаби інвестицій у військовий сектор та здатність країн до довгострокового зростання оборонного потенціалу, а аналіз цих аспектів дозволяє оцінити економічний потенціал держав у контексті підвищення їх ВМ, враховуючи індивідуальні особливості економік, рівень їх ресурсної мобілізаційної та стратегічні пріоритети.

Теоретичні основи дослідження

Дослідження економічного потенціалу іноземних країн у контексті підвищення їх ВМ базується на поєднанні економічних, геополітичних і військово-стратегічних теорій. Відповідна тема є багатогранною, оскільки охоплює питання мобілізації ресурсів, технологічного розвитку, міжнародної конкуренції та національної безпеки. Передусім, варто звернути увагу на економічні теорії, які пояснюють, яким чином економічна міць країни впливає на її військовий потенціал. Зокрема, у класичних працях Адама Сміта та Джона Кейнса аналізується взаємозв'язок між рівнем економічного розвитку та витратами на оборону [1]. Чим сильніша економіка, тим більше ресурсів вона може спрямувати на розбудову своєї армії, інвестувати у військові технології та підтримувати оборонну промисловість. Джозеф Шумпетер та інші дослідники економічного зростання наголошують на значенні інновацій і технологій у розвитку військової потужності [2]. Важливим є також геополітичний аспект, оскільки територіальне розташування, природні ресурси та міжнародні зв'язки суттєво впливають на військовий потенціал держави: теорії Гелфорда Маккіндера та Ніколаса Спайкмена доводять, що контроль над стратегічними регіонами та ресурсами є ключовим для збереження військової переваги [3].

У розвинених країнах військово-промислові корпорації відіграють важливу роль у постачанні передових технологій, розробці новітнього озброєння та підтримці боездатності армії: Джон Гелбрейт та Дуайт Ейзенхауер акцентували, що потужний військово-промисловий комплекс здатний не лише підвищувати обороноздатність країни, а й впливати на її економічну та зовнішньополітичну стратегію [4]. Таким чином, потенційні ресурсні можливості економіки будь-якої країни безпосередньо залежать від її економічного розвитку, науково-технічного потенціалу, геополітичного становища та міжнародних економічних умов. Тому за сучасних реалій важливим є не лише володіння природними ресурсами чи фінансовими активами, а й здатність ефективно використовувати їх у стратегічних цілях. Саме тому питання ВМ нерозривно пов'язане з глобальними економічними тенденціями, політичною стабільністю та рівнем технологічного прогресу країни.

Постановка проблеми

У сучасному світі питання зміцнення ВМ держав набуває стратегічного значення, оскільки зростаюча геополітична напруга, військові конфлікти та глобальні економічні виклики змушують країни шукати ефективні механізми для підвищення власної обороноздатності. Водночас проблема зміцнення економічного потенціалу ускладнюється тісною взаємопов'язаністю економік, що створює як додаткові можливості для посилення ВМ через міжнародну кооперацію та інвестиції, так і суттєві обмеження, зумовлені фінансовими кризами, залежністю від зовнішніх ринків, економічними санкціями та нестабільністю глобальних фінансових потоків.

Однією з ключових проблем, з якими стикаються сучасні країни, є необхідність нарощування ресурсної бази, яка визначає можливості держави фінансувати оборонний сектор, забезпечувати модернізацію військової інфраструктури та підтримувати конкурентоспроможність у сфері технологічного розвитку. Значний вплив на ВМ мають і процеси глобальної економічної взаємодії, оскільки сучасні держави більше не можуть розглядати розвиток власних оборонних можливостей у відриві від міжнародних ринків та фінансових потоків. Держави, які мають сильний промисловий та технологічний потенціал, можуть використовувати внутрішні ресурси для забезпечення незалежного розвитку військових технологій, тоді як країни, що залежать від імпорту оборонної продукції та іноземних інвестицій, стикаються з ризиками нестабільності у забезпеченні своїх армій сучасним озброєнням та технічними засобами. Крім того, надзвичайно актуальним залишається питання ефективності використання ресурсів, оскільки навіть високий рівень фінансування оборонного сектора не гарантує його ефективності без належного управління, прозорості військових закупівель та мінімізації корупційних ризиків. Корупція, неефективне розподілення фінансів та бюрократичні перепони можуть значно знизити реальну обороноздатність країни, навіть якщо на її підтримку спрямовуються значні державні ресурси.

Таким чином, у сучасному світі країни стикаються з комплексною проблемою забезпечення своєї ВМ, яка включає необхідність нарощування економічного потенціалу, підвищення рівня технологічного розвитку, адаптації до глобальних економічних викликів, мінімізації залежності від зовнішніх ринків та ефективного управління оборонними ресурсами. Без глибокого аналізу цих взаємозв'язаних факторів та розробки довгострокових стратегій щодо підвищення власного економічного та ресурсного потенціалів держави ризикують опинитися в ситуації, коли їх обороноздатність буде значно обмеженою, що створюватиме додаткові загрози як на національному, так і на міжнародному рівні.

Отже, сучасна проблематика підвищення ВМ країн через підвищення їх економічних потенціалів полягає в оцінюванні комплексу економічних, фінансових, технологічних та управлінських факторів, які визначають здатність держав забезпечувати ефективне фінансування оборонного сектору, впроваджувати інноваційні військові технології, модернізувати військову інфраструктуру та адаптуватися до змін у глобальній економічній і геополітичній ситуації, а також у сукупності надавати попередню оцінку економічному потенціалу країн.

Результати

Розвиток економічних, політичних та соціальних показників відіграє ключову роль в підвищенні воєнних спроможностей держав. Країни з міцною економікою зазвичай виділяють значну частину свого валового внутрішнього продукту на оборону, підтверджуючи прямий зв'язок між розвитком економічної потужності країни та її ВМ [5]. Наприклад, США зі своїми значним економічним потенціалом незмінно посідає перше місце в рейтингу світових військових витрат, що є не лише відображенням їх економічних можливостей, але й

підкреслює пріоритетність фінансування оборони при формуванні національного бюджету. І навпаки, країни зі слабкішою економікою можуть мати проблеми з виділенням достатньої кількості коштів на військові цілі, що впливає на їх обороноздатність і можливості реагувати на загрози. Тому відповідні показники служать життєво важливими індикаторами для оцінки здатності країни підтримувати та посилювати свою ВМ у середньо- та довгостроковій перспективі. Розмір територій по-різному впливає на розподіл ресурсів і формування оборонних стратегій. Більші території забезпечують стратегічну глибину оборонного планування, що дозволяє військовим силам ефективніше протистояти потенційним загрозам, натомість менші території стикаються з унікальними проблемами у створенні та утриманні своїх Збройних Сил (ЗС), які часто обмежені у ресурсах та стратегічних можливостях, що спричиняє проблематику обмеження видобутку природних ресурсів і розміщення військової інфраструктури та впливає на здатність підтримувати комплексну систему захисту. Отже, ці регіони повинні компенсувати свої обмеження за рахунок розширених технологічних можливостей, стратегічних альянсів або ефективного управління ресурсами: зосереджуючись на спеціалізації та адаптивності, такі держави можуть оптимізувати свій військовий потенціал, незважаючи на подібні обмеження. Отже, на рис. 1 наведено співвідношення досліджуваних країн за територіальним принципом.

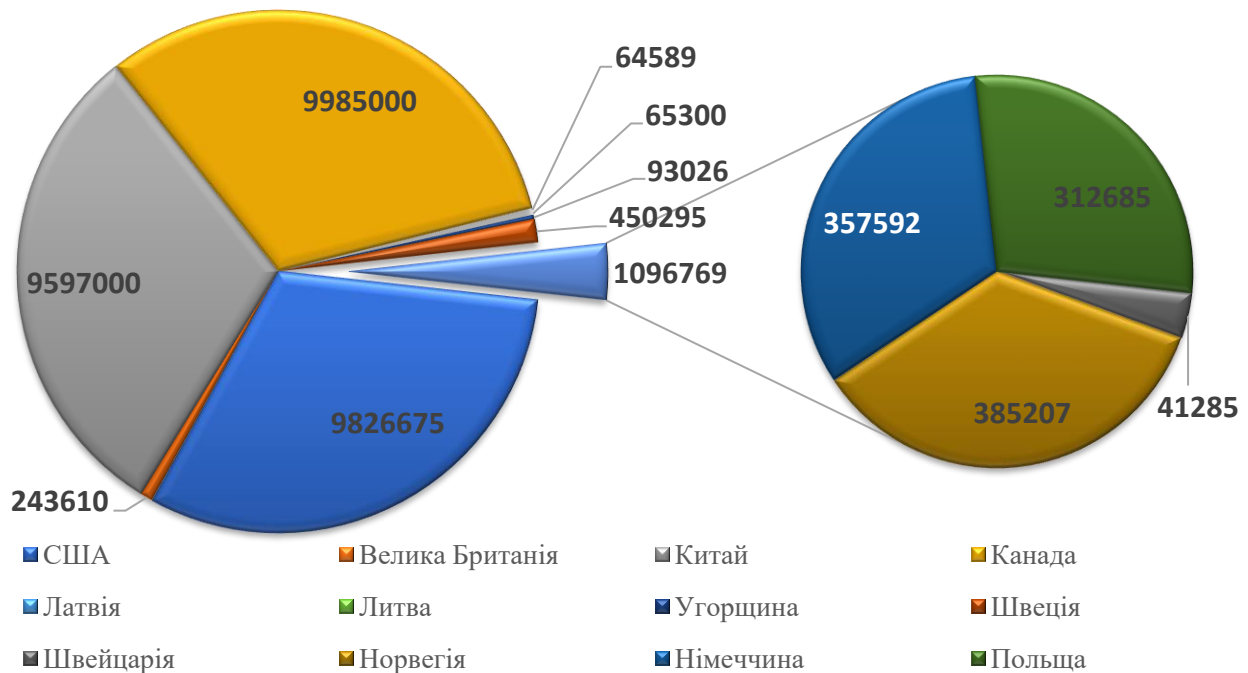

Рисунок 1 – Розмір територій досліджуваних країн, км. кв.

Результати дослідження світової статистики свідчать щодо значних відмінностей у співвідношенні кількості особового складу ЗС та загальної робочої сили в різних країнах, що є критичним індикатором пріоритетності розвитку військового потенціалу. Наприклад, країни, які переживають геополітичну напруженість, або ті, які мають потужну оборонну політику, часто виділяють більшу частину своєї робочої сили на військову службу. І навпаки, країни зі стабільним геополітичним кліматом можуть мати менші військові сили, зосереджуючись замість цього на інших секторах економіки. Цей розподіл відображає не лише проблеми національної безпеки, а й економічні стратегії та умови ринку праці. Розуміння тенденцій, що відображені за рахунок цих статистичних даних є важливим для аналізу того, як різні країни збалансовують свої військові зобов'язання з іншими суспільними потребами.

На рисунку 2 відображено чисельність ЗС досліджуваних країн у порівнянні до загальної кількості робочої сили. Відповідно до аналізу найбільш мілітариськими державами по відношенню до кількості свого населення є Литва, Польща та США, а найменш – Швеція, Китай та Німеччина, також на рис. 2 наведене порівняння загальної кількості робочого населення.

Взаємодія між військовими витратами та державним фінансуванням охорони здоров'я (рис. 3) є важливою сферою аналізу при визначенні потенційної ВМ у довгостроковій перспективі. Так як інфраструктура громадського здоров'я відіграє ключову роль у захисті нації від біологічних загроз і пандемій, які можуть становити такий же значний ризик, як і традиційні військові загрози, тому збільшення інвестицій в цю сферу може створити суттєві вигоди для посилення воєнної могутності. Таким країнам, як Швеція, Німеччина та Велика Британія, вдалося виділити значну частину своїх державних бюджетів на обидва сектори, що відображає стратегічний підхід до розподілу ресурсів. За даними OECD, у 2022 році Швеція виділила на охорону здоров'я 38,2% свого бюджету, а Німеччина та Велика Британія – 18,8% та 35,2% відповідно [6].

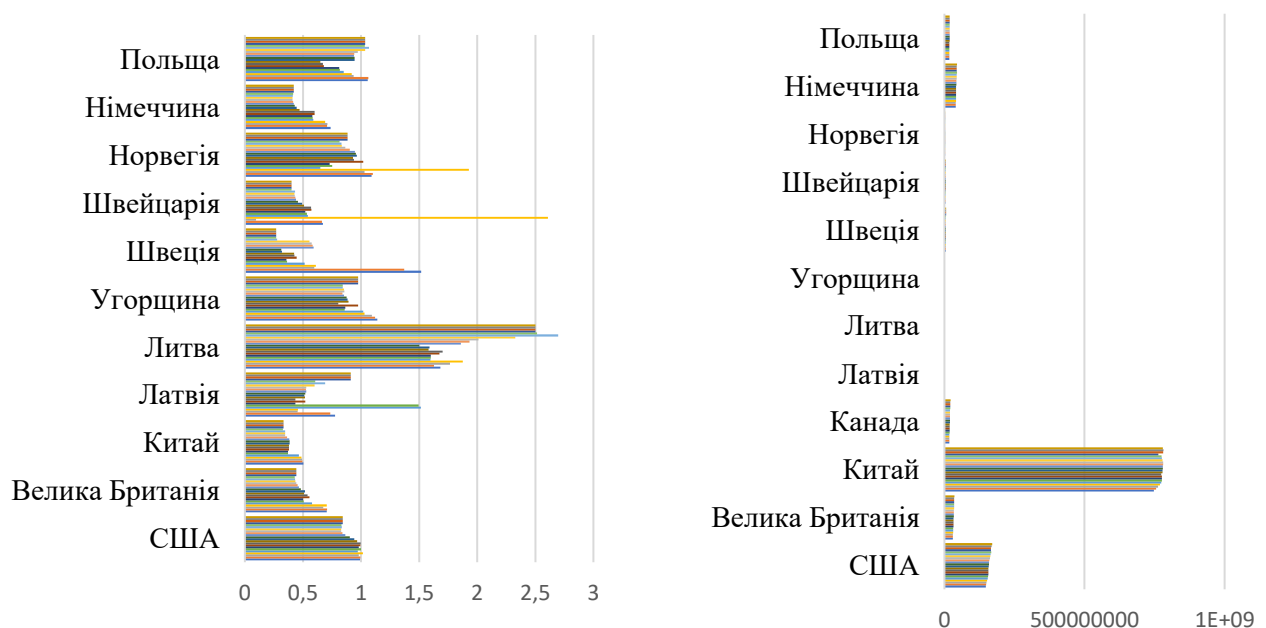

Рисунок 2 – Чисельність ЗС, у % від загальної кількості робочої сили, а також загальний обсяг робочої сили, млн. чол.

Експорт товарів і послуг (рис. 3) створює можливі значні потоки доходів, які можуть бути спрямовані на зміцнення військових сил. Тому, держави з великим експортним потенціалом можуть інвестувати в модернізацію озброєння, розвиток новітніх технологій та підготовку військового персоналу. Таким чином інвестиції дозволяють країнам підвищити свою обороноздатність і збільшити свій військовий вплив на міжнародному рівні [7].

Країни, які істотно залежать від експорту, зазвичай спрямовують більшість отриманих доходів на розвиток військової інфраструктури, що включає будівництво та модернізацію військових баз, закупівлю сучасного обладнання, а також науково-дослідні проекти в галузі оборонних технологій, що дозволяє їм підтримувати високий рівень технологічного розвитку у військовій сфері та забезпечити ефективну оборону своїх національних інтересів. Отже, експортозалежність виступає як каталізатор для інвестицій у військову галузь.

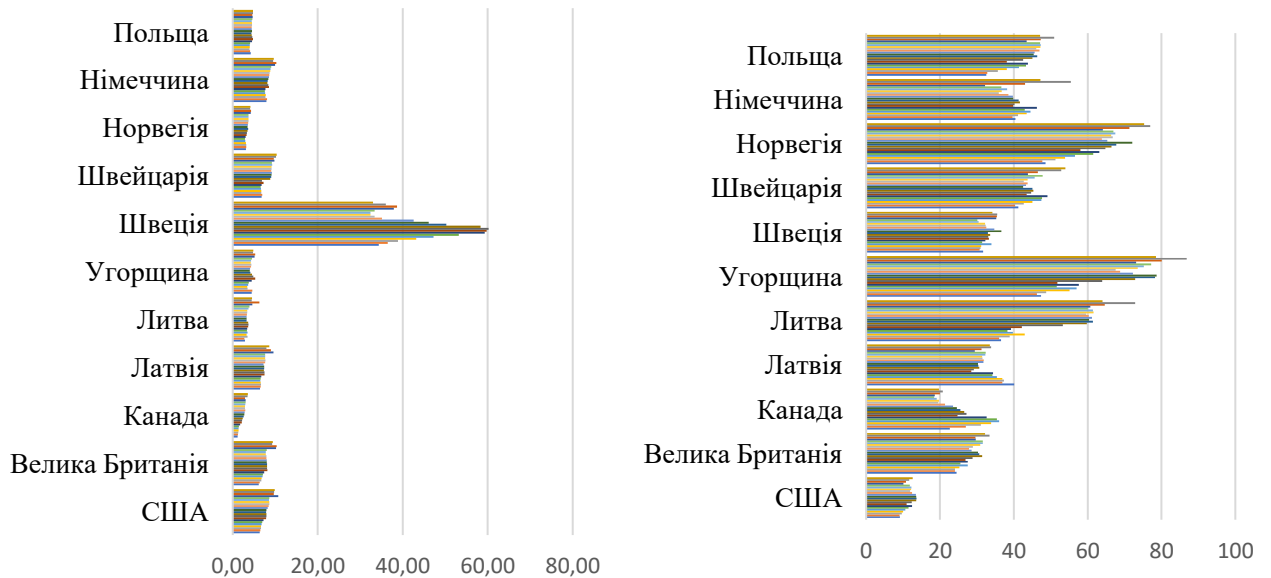

Рисунок 3 – Обсяги внутрішніх державних видатків на охорону здоров'я, у % від ВВП, а також обсяги експорту товарів та послуг, у % від ВВП.

Інвестиції (рис. 4) як державного, так і приватного секторів відіграють вирішальну роль у зміцненні військового потенціалу. З одного боку, державні інвестиції в дослідження та розробки можуть стимулювати інновації в озброєнні та оборонних системах, збільшуючи військову могутність держави, а з іншого боку, вони часто зосереджуються на розробці передових технологій, які можна адаптувати для військового використання, таких як кібербезпека та штучний інтелект, що нині кардинально змінюють динаміку військових боїв, пропонуючи нову конкурентну перевагу [8].

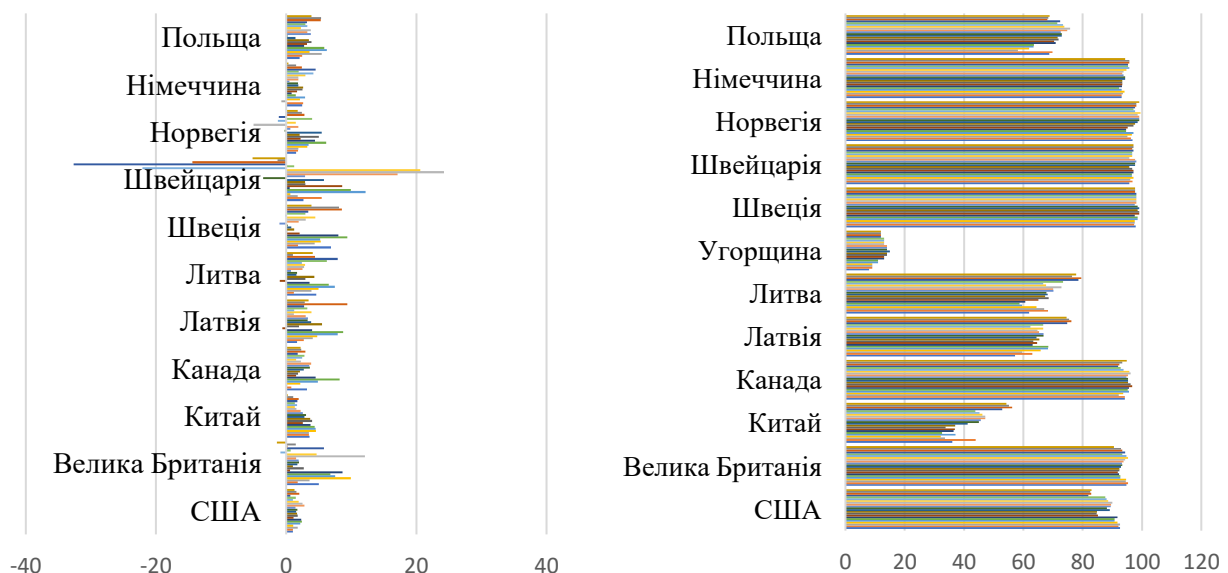

Рисунок 4 – Обсяги прямих іноземні інвестицій, у % від ВВП, а також контроль над корупцією: оцінка, у балах

Таким чином, взаємодія між державними та приватними інвестиціями має важливе значення для побудови надійних та адаптованих військових сил.

Країни з високим рівнем ВМ можуть підтримувати тривалі військові дії та будувати військові бази за кордоном, розширюючи зону охоплення та зміцнюючи свої стратегічні інтереси. Крім того, розвинута економіка дозволяє більше інвестувати в альянси та партнерства, що посилює військовий вплив країни. Тому, проглядається кореляція між обсягами прямих іноземних інвестицій та здатністю країни підтримувати та демонструвати воєнну могутність [9].

Корупція (рис. 4) підриває суспільну довіру, яка є основою стабільності будь-якої держави, за її зниження, громадяни стають менш схильними брати участь у громадських заходах, таких як голосування чи залучення громади, що ще більше підживлює внутрішню нестабільність у державі. Відволікання ресурсів через корупцію суттєво перешкоджає військовій готовності та підвищенню воєнних спроможностей. Такий неефективний розподіл ресурсів послаблює оперативну готовність армії та ставить під загрозу забезпечення національної безпеки на належному рівні. Законодавчо корупцію визначено як зловживання офіційною владою з метою отримання особистої вигоди, але це тлумачення не повністю відображає масштабний вплив, який вона має на державні ресурси [10]. Отже, її наявність не лише створює пряму загрозу безпеці, але й є основою деструктивних процесів розвитку економіки у майбутньому.

Зниження купівельної спроможності внаслідок підвищення інфляції (рис. 5) суттєво впливає на військові закупівлі, оскільки безпосередньо впливає на можливість придбання товарів, робіт і послуг першої необхідності.

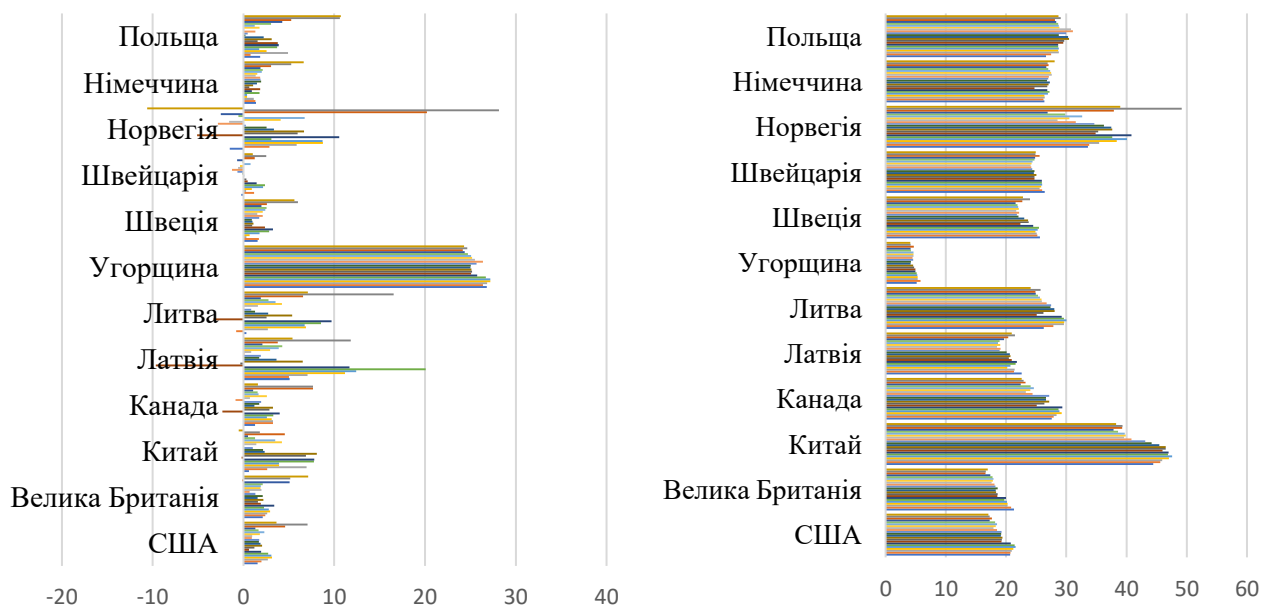

Рисунок 5 – Рівень інфляції, у %, а також обсяги промисловості (включаючи будівництво), у % від ВВП

З інфляцією, що підвищує вартість матеріалів і технологій, бюджету, виділеного на військові закупівлі, стає недостатнім підтримання бажаного рівня воєнних можливостей, що призводить до необхідності стратегічних коригувань, коли оборонні відомства повинні віддавати перевагу певним витратам над іншими, що часто призводить до важких рішень

щодо того, які проєкти фінансувати. Зменшення купівельної спроможності не лише обмежує придбання передових технологій, але й перешкоджає обслуговуванню та модернізації наявного обладнання, що впливає на загальну готовність та ефективність армії.

Підтримання оперативної готовності та управління витратами на персонал стає дедалі складнішим під тиском інфляції. Зниження купівельної спроможності може призвести до зниження мотивації серед військовослужбовців, оскільки їхні зарплати більше не мають тієї самої вартості, що впливає на моральний дух і утримання [11]. Крім того, зростання вартості життя та інфляційний тиск зумовлюють підвищення заробітної плати для утримання кваліфікованого персоналу, що ще більше обтяжує військовий бюджет.

Серед досліджуваних країн найвищий рівень інфляції присутній в Угорщині за 2002–2023 роки, а найнижчий – у Швейцарії. Економічні наслідки промислового розвитку для національної обороноздатності є різноманітними, індустріалізація не тільки зміцнює здатність країн виробляти військову техніку, але й підвищує їх економічну стійкість, а переорієнтація військових підприємств на цивільні галузі, такі як легка, харчова, текстильна, створює більш диверсифіковану економічну базу [12]. Така диверсифікація зміцнює економіку, забезпечуючи фінансові ресурси, необхідні для підтримки оборонних бюджетів та інвестування у військові дослідження та розробки. Крім того, промислова інфраструктура, створена завдяки індустріалізації, підтримує швидку мобілізацію та розгортання ЗС, гарантуючи, що країни можуть ефективно реагувати на загрози безпеці. Таким чином, економічні переваги промислового розвитку (рис. 5) безпосередньо сприяють посиленню національної обороноздатності.

Серед досліджуваних країн найвищий темп розвитку промисловості наявний у Китаї, а найменший – в Угорщині. З початком воєнних дій державні витрати швидко зростають для фінансування військових операцій і підтримки громадян, які постраждали від конфлікту [13].

Даний сплеск видатків зазвичай фінансується за рахунок збільшення державних запозичень, що призводить до підвищення державного боргу (рис. 6), що може обмежити інші важливі державні витрати, створюючи нестабільну фінансову ситуацію. Взаємозв'язок між військовими потребами та борговими зобов'язаннями може призвести до циклу, коли збільшення витрат на оборону потребуватиме подальших запозичень, що зрештою вплине на економічну стабільність країни.

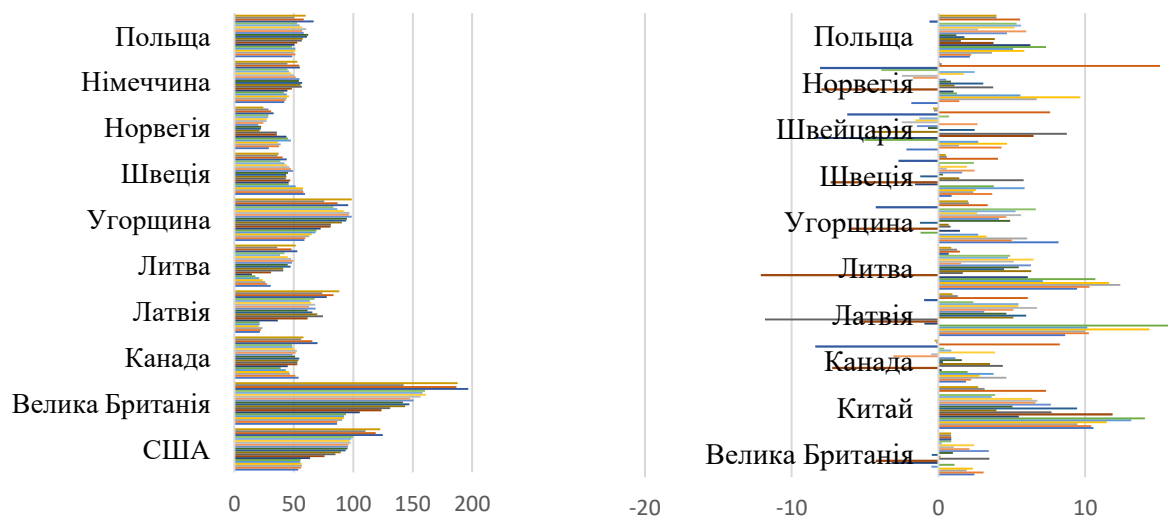

Рисунок 6 – Обсяг боргу центрального уряду, у % від ВВП, а також скоригований чистий національний дохід на душу населення, річний % зростання

Військовий потенціал може суттєво вплинути на підхід держави до управління боргом. Коли нація володіє значними спроможностями, вона може зайняти більш наполегливу позицію в переговорах щодо умов обслуговування боргу або проведення економічної політики, яка надає пріоритет обороні, а не скороченню боргу. Наприклад, могутня армія може слугувати стримуючим фактором, дозволяючи країні зберігати стратегічний вплив у міжнародних фінансових відносинах, потенційно полегшуючи умови позик або залучаючи вигідні інвестиції [14]. Та навпаки, країни зі слабшим військовим потенціалом можуть бути змушені віддавати перевагу обслуговуванню боргу над витратами на оборону, що потенційно може поставити під загрозу національну безпеку. Тому баланс між збереженням військового потенціалу та ефективністю управління державного боргу стає стратегічним чинником, який може сформувати фіскальну політику країни та її міжнародний авторитет.

Економічне багатство відіграє ключову роль у формуванні спроможностей країн фінансувати та підтримувати сильну армію. Держави зі значним скоригованим чистим національним доходом на душу населення (рис. 6) часто мають фінансові ресурси, необхідні для виділення значних частин свого бюджету на оборону, що дозволяє їм інвестувати в передові військові технології, підтримувати добре оснащені ЗС та забезпечувати готовність своїх систем захисту.

Наявність кореляції між рівнем доходу на душу населення та військовими витратами висвітлюється в наукових дослідженнях [15, 16]. Вищий дохід на душу населення часто означає більші дискреційні можливості витрачання коштів, що дозволяє країнам визначати пріоритети оборонних бюджетів, не нехтуючи іншими критично важливими державними секторами. Згідно з даними Міжнародного валютного фонду за 2023 рік, країни з високим ВВП на душу населення, як правило, виділяють більші обсяги фінансових ресурсів на військові витрати [17]. Економічне процвітання може призвести до посилення військового потенціалу, оскільки більше коштів буде доступно для закупівлі сучасної зброї, найму кваліфікованого персоналу та проведення масштабних програм військової підготовки. Тому, позитивний зв'язок між рівнями доходів і військовими витратами підсилює стратегічну важливість економічного розвитку для підвищення воєнної могутності.

У даному випадку зростання скоригованого чистого національного доходу на душу населення є найбільш стійким у таких країнах, як Китай та Польща, а найменш – у Швейцарії та Норвегії.

Отже, у даній науковій праці розглянуто результати таких показників світового розвитку як розмір територій країн (показник 1), чисельність ЗС (у відсотках від загальної кількості робочої сили) (показник 2), загальний обсяг робочої сили (показник 3), обсяги внутрішніх державних видатків на охорону здоров'я (показник 4), обсяги експорту товарів та послуг (показник 5), обсяги прямих іноземних інвестицій (показник 6), оцінка контролю над корупцією (показник 7), рівень інфляції (показник 8), обсяги промисловості (показник 9), обсяг боргу центрального уряду (показник 10), а також скоригований чистий національний дохід на душу населення (показник 11).

У таблиці 1 наведено узагальнені дані щодо оцінювання темпів змін показників з 2012 по 2024 роки. Використана "бальна" система оцінювання – кожен показник "1" бал. (Використані наступні скорочення: Канада – Кан., Китай – Кит., Швеція – Шв., Швейцарія – Шв-я, Латвія – Лат., Литва – Лит., Велика Британія – В.Б., Угорщина – Уг., Польща –Пол., Німеччина – Нім., Норвегія – Нор.).

Отже, відповідно до результатів оцінювання країн, щодо зміни потенційного рівня спроможностей до забезпечення власної ВМ у середньо- та довгостроковій перспективі визначені такі держави з високим їх рівнем як Китай (показники обсягу робочої сили та промисловості), Швеція (обсягів внутрішніх державних видатків на охорону здоров'я та контролю над корупцією) та Швейцарія (рівень інфляції та скоригованим чистим національним

доходом на душу населення) та недостатнім – Угорщина (розмір територій країн; чисельність ЗС; загальний обсяг робочої сили; контроль над корупцією; рівень інфляції; обсяги промисловості).

Таблиця 1 – Потенційні спроможності країн до підвищення власної ВМ відносно результатів деяких показників світового розвитку

Показники	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Зважені спроможності (бали)
Високий рівень	Кан.	Пол.	Кит.	Шв.	Уг.	США	Шв.	Шв-я	Кит.	Нор.	Шв-я	Китай / Швеція / Швейцарія ("2")
	США	Нор.	США	Нім.	Нор	Шв-я	Нор	США	Нор.	Лит.	В.Б.	
	Кит.	Кит.	Кан	Шв-я	Литва	Нім.	Шв-я	Нім.	Пол.	Шв.	Кан.	
	Шв.	Шв.	Нор	США	Шв-я	Нор	Кан.	Швеція	Лит.	Нім.	Шв.	
Недостатній рівень	Шв-я	В.Б.	Пол	Уг.	Лат	В.Б.	Лит.	Литва	США	Лат	Пол.	Угорщина ("6")
	Лат.	Лит.	Лат	Лит.	В.Б.	Пол	Лат	Норвегія	В.Б.	Уг.	Лат.	
	Лит.	Шв-я	В.Б.	Нор	Кан.	Шв.	Кит	Лат	Лат	США	Лит.	
	Уг.	Уг.	Уг.	Кан.	США	Лат.	Уг.	Уг.	Уг.	В.Б.	Кит.	

Однак, треба зазначити, що оцінка в "2" бали серед країн з потенційно високим рівнем свідчить про відсутність явно вираженого лідера та можливої проблематики у формуванні та виконанні стратегій підвищення ВМ, або можливої відсутності таких пріоритетів у довгостроковому плануванні розвитку держав.

Тому в основу майбутньої методології оцінювання ВМ країн доцільно покласти ті показники світового розвитку, що мають безпосередній індивідуальний вплив на резильєнтність (відновлення) їх економік. Для цього є необхідним провести аналіз безпосередніх "силових" та "уразливих" місць у їх національних господарствах, а також врахувати поточні спроможності та плановий індивідуальний рівень ВМ, якого хотіли б досягти держави у майбутньому.

Висновки

Важливим доповненням до методологічного інструментарію підвищення ВМ іноземних країн стало використання порівняльного аналізу держав за рівнем їх економічної потужності на основі 11 ключових показників, що дозволило провести ієрархічну градацію країн залежно від їхніх ресурсних можливостей, а також дало змогу виділити держави з "високим" та "недостатнім" рівнем потенціалу у забезпеченні власної ВМ.

Важливим кроком стало врахування під час "бального" оцінювання темпів змін за 2012-2024 роки таких негативних факторів, як корупція, інфляція та державний борг, які можуть суттєво обмежувати спроможність країн фінансувати свої військові потреби, що особливо актуально для держав із нестабільною економічною ситуацією та високою залежністю від зовнішніх запозичень. Крім того, дослідження наголошує на важливості експорту та іноземних інвестицій як ключових факторів фінансування військової галузі, оскільки країни, що мають розвинений експортний сектор і значні фінансові надходження від зовнішньоекономічної діяльності, мають більше можливостей для інвестування у модернізацію збройних сил, закупівлю передового озброєння та розвиток технологічних інновацій, що, у свою чергу, сприяє зміцненню їхньої обороноздатності.

Отже на основі отриманих результатів у дослідженні було сформульовано важливу рекомендацію щодо необхідності удосконалення методології оцінки ВМ країн, за рахунок не лише традиційних показників економічної потужності, а й враховувати їх здатність до

відновлення та адаптації в умовах змінного міжнародного середовища, що є вкрай важливим для формування ефективних стратегій оборонного розвитку. У цьому контексті запропоновано приділити особливу увагу аналізу сильним і слабким сторонам економік окремих країн, а також оцінці потенційної ефективності їх довгострокових стратегій у сфері національної безпеки, що, у підсумку, має сприяти формуванню більш точного розуміння рівня ВМ кожної держави та її здатності підтримувати обороноздатність у середньо- та довгостроковій перспективі.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. Smith, A. (2001). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. Kyiv: Osnovy.
2. Schumpeter, J. (2008). *The Theory of Economic Development*. Kyiv: Solomiya Pavlychko Publishing.
3. Mackinder, H. (2009). *The Geographical Pivot of History*. *Ukrainian Geopolitical Review*, (2), 15–23.
4. Galbraith, J. K. (2019). *The New Industrial State*. Kyiv: Osnovy.
5. World Statistics. *World Statistics*. URL : <https://www.worldstatistics.com>.
6. Deloitte United Kingdom. (2023). *The Consumer Tracker Q4 2023*. URL : <https://www2.deloitte.com/uk/en/pages/consumer-business/articles/consumer-tracker.html>.
7. Segal, T. (2013, August 6). *Currency fluctuations: How they affect the economy*. *Investopedia*. URL : <https://www.investopedia.com/articles/forex/080613/effects-currency-fluctuations-economy.asp>.
8. Lakshmanasamy, T. (2022). *The causal relationship between volatility in crude oil price, exchange rate, and stock price in India: GARCH estimation of spillover effects*. *Indian Journal of Research in Capital Markets*, 8(3), 8. <https://doi.org/10.17010/ijrcm/2021/v8i3/167954>.
9. Cangiano, A. *The impact of migration on UK population growth*. *Migration Observatory*. URL : <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/the-impact-of-migration-on-uk-population-growth/>
10. Peri, G. (2020, March). *Immigrant swan song*. *International Monetary Fund*. URL : <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2020/03/can-immigration-solve-the-demographic-dilemma-peri>
11. Somerville, W. *Assessing the political impact of immigration as the United Kingdom heads to the polls*. *Migration Policy Institute*. URL: <https://www.migrationpolicy.org/article/assessing-political-impact-immigration-united-kingdom-heads-polls>
12. Husein, F. K. A., et al. (2023). *Conceptual model measurement of total people's defense and security system readiness based on land defense*. *Jurnal Pertahanan: Media Informasi ttg Kajian & Strategi Pertahanan yang Mengedepankan Identity, Nasionalism & Integrity*, 9(2), 226. <https://doi.org/10.33172/jp.v9i2.8712>
13. Blinder, A., & Zandi, M. (n.d.). *The financial crisis: Lessons for the next one*. *Center on Budget and Policy Priorities*. URL: <https://www.cbpp.org/research/the-financial-crisis-lessons-for-the-next-one>
14. *International Monetary Fund*. *Monetary policy: Stabilizing prices and output*. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/Series/Back-to-Basics/Monetary-Policy>
15. York, E. *The impact of trade and tariffs on the United States*. *Tax Foundation*. URL: <https://taxfoundation.org/research/all/federal/impact-of-tariffs-free-trade>

16. Muradovna, I. N. (2020). Impact of tariffs and nontariff barriers on the international trade. *International Journal of Science and Management Studies (IJSMS)*, 72–80. <https://doi.org/10.51386/25815946/ij sms-v3i6p105>
17. Kotov, A. (2022). European Union trade in 2022: External balance deficit and growth of internal interactions. *Analytical Papers of the Institute of Europe RAS*, 4, 59–64. <https://doi.org/10.15211/analytics43020225964>

References

1. Smith, A. (2001). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. Kyiv: Osnovy.
2. Schumpeter, J. (2008). *The Theory of Economic Development*. Kyiv: Solomiya Pavlychko Publishing.
3. Mackinder, H. (2009). The Geographical Pivot of History. *Ukrainian Geopolitical Review*, (2), 15–23.
4. Galbraith, J. K. (2019). *The New Industrial State*. Kyiv: Osnovy.
5. World Statistics. World Statistics. Available from : <https://www.worldstatistics.com>.
6. Deloitte United Kingdom. (2023). *The Consumer Tracker Q4 2023*. Available from : <https://www2.deloitte.com/uk/en/pages/consumer-business/articles/consumer-tracker.html>.
7. Segal, T. (2013, August 6). Currency fluctuations: How they affect the economy. *Investopedia*. Available from : <https://www.investopedia.com/articles/forex/080613/effects-currency-fluctuations-economy.asp>.
8. Lakshmanasamy, T. (2022). The causal relationship between volatility in crude oil price, exchange rate, and stock price in India: *GARCH estimation of spillover effects*. *Indian Journal of Research in Capital Markets*, 8(3), 8. <https://doi.org/10.17010/ijrcm/2021/v8i3/167954>.
9. Cangiano, A. The impact of migration on UK population growth. *Migration Observatory*. Available from : <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/the-impact-of-migration-on-uk-population-growth/>
10. Peri, G. (2020, March). Immigrant swan song. *International Monetary Fund*. Available from : <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2020/03/can-immigration-solve-the-demographic-dilemma-peri>
11. Somerville, W. Assessing the political impact of immigration as the United Kingdom heads to the polls. *Migration Policy Institute*. Available from : <https://www.migrationpolicy.org/article/assessing-political-impact-immigration-united-kingdom-heads-polls>
12. Husein, F. K. A., et al. (2023). Conceptual model measurement of total people's defense and security system readiness based on land defense. *Jurnal Pertahanan: Media Informasi ttg Kajian & Strategi Pertahanan yang Mengedepankan Identity, Nasionalism & Integrity*, 9(2), 226. <https://doi.org/10.33172/jp.v9i2.8712>
13. Blinder, A., & Zandi, M. (n.d.). The financial crisis: Lessons for the next one. *Center on Budget and Policy Priorities*. Available from : <https://www.cbpp.org/research/the-financial-crisis-lessons-for-the-next-one>
14. International Monetary Fund. Monetary policy: *Stabilizing prices and output*. Available from : <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/Series/Back-to-Basics/Monetary-Policy>
15. York, E. The impact of trade and tariffs on the United States. *Tax Foundation*. Available from : <https://taxfoundation.org/research/all/federal/impact-of-tariffs-free-trade>
16. Muradovna, I. N. (2020). Impact of tariffs and nontariff barriers on the international trade. *International Journal of Science and Management Studies (IJSMS)*, 72–80. <https://doi.org/10.51386/25815946/ij sms-v3i6p105>
17. Kotov, A. (2022). European Union trade in 2022: External balance deficit and growth of internal interactions. *Analytical Papers of the Institute of Europe RAS*, 4, 59–64. <https://doi.org/10.15211/analytics43020225964>